

ISSN 2524-0986

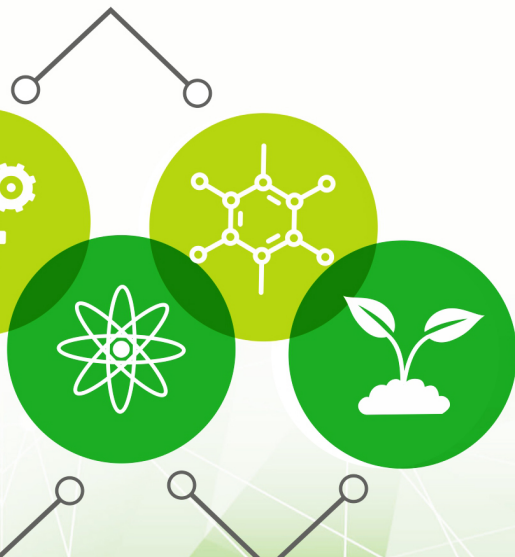
 iScience[®]

АКТУАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

ЖУРНАЛ

Выпуск 5(73)
Часть 8

Переяслав
2021

**АКТУАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ**

ВЫПУСК 5(73)

Часть 8

Май 2021 г.

ЖУРНАЛ

Выходит – 12 раз в год (ежемесячно)

Издается с июня 2015 года

Включен в наукометрические базы:

РИНЦ http://elibrary.ru/title_about.asp?id=58411

Google Scholar <https://scholar.google.com.ua/citations?user=JP57y1kAAAAJ&hl=uk>

Бібліометрика української науки

http://nbuviap.gov.ua/bpnu/index.php?page_sites=journals

Index Copernicus

<http://journals.indexcopernicus.com/+++p24785301,3.html>

Переяслав

УДК 001.891(100) «20»

ББК 72.4

A43

Главный редактор:

Коцур В.П., доктор исторических наук, профессор, академик Национальной академии педагогических наук Украины

Редколлегия:

Базалук О.А.	д-р филос. наук, профессор (Украина)
Доброскок И.И.	д-р пед. наук, профессор (Украина)
Кабакбаев С.Ж.	д-р физ.-мат. наук, профессор (Казахстан)
Мусабекова Г.Т.	д-р пед. наук, профессор (Казахстан)
Смирнов И.Г.	д-р геогр. наук, профессор (Украина)
Исак О.В.	д-р социол. наук (Молдова)
Лю Бинцянь	д-р искусствоведения (КНР)
Тамулет В.Н.	д-р ист. наук (Молдова)
Брынза С.М.	д-р юрид. наук, профессор (Молдова)
Мартынюк Т.В.	д-р искусствоведения (Украина)
Тихон А.С.	д-р мед. наук, доцент (Молдова)
Горашенко А.Ю.	д-р пед. наук, доцент (Молдова)
Алиева-Кенгерли Г.Т.	д-р филол. наук, профессор (Азербайджан)
Айдосов А.А.	д-р техн. наук, профессор (Казахстан)
Лозова Т.М.	д-р техн. наук, профессор (Украина)
Сидоренко О.В.	д-р техн. наук, профессор (Украина)
Егизарян А.К.	д-р пед. наук, профессор (Армения)
Алиев З.Г.	д-р аграрных наук, профессор, академик (Азербайджан)
Партоев К.	д-р с.-х. наук, профессор (Таджикистан)
Цибулько Л.Г.	д-р пед. наук, доцент, профессор (Украина)
Баймухамедов М.Ф.	д-р техн. наук, профессор (Казахстан)
Мусабаева М.Н.	д-р геогр. наук, профессор (Казахстан)
Хеладзе Н.Д.	канд. хим. наук (Грузия)
Таласпаева Ж.С.	канд. филол. наук, профессор (Казахстан)
Чернов Б.О.	канд. пед. наук, профессор (Украина)
Мартынюк А.К.	канд. искусствоведения (Украина)
Воловик Л.М.	канд. геогр. наук (Украина)
Ковальська К.В.	канд. ист. наук (Украина)
Амрахов В.Т.	канд. экон. наук, доцент (Азербайджан)
Мкртчян К.Г.	канд. техн. наук, доцент (Армения)
Стати В.А.	канд. юрид. наук, доцент (Молдова)
Бугаевский К.А.	канд. мед. наук, доцент (Украина)
Цибулько Г.Я.	канд. пед. наук, доцент (Украина)

Актуальные научные исследования в современном мире // Журнал - Переяслав, 2021. - Вып. 5(73), ч. 8 – 246 с.

Языки издания: українська, русский, english, қазақша, o'zbek, limba română, Հայերեն

Сборник предназначен для научных работников и преподавателей высших учебных заведений. Может использоваться в учебном процессе, в том числе в процессе обучения аспирантов, подготовки магистров и бакалавров в целях углубленного рассмотрения соответствующих проблем. Все статьи сборника прошли рецензирование, сохраняют авторскую редакцию, всю ответственность за содержание несут авторы.

УДК 001.891(100) «20»

ББК 72.4

A43

Ұлпан Сәменқызы (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)

ТӘУЕЛСІЗДІК КЕЗЕҢ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ҚАҢАРМАН ТҰЛҒАСЫН ЖАСАУДЫҢ
КӨРКЕМДІК-СТИЛЬДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ (Т.НҰРМАҒАМБЕТОВТИҢ
«МЕШКЕЙ» РОМАНЫ НЕГІЗІНДЕ)..... 230

Шкоріна Інна Марківна (Харків, Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОСТІ О. СЛІСАРЕНКА-РОМАНІСТА:
ДРУГИЙ ЕТАП (50 – 80-Х РР. XX СТ.)..... 237

ИНФОРМАЦИЯ О СЛЕДУЮЩЕЙ КОНФЕРЕНЦИИ..... 245

УДК 821.161.2

Шкоріна Інна Марківна
кандидат філологічних наук
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
(Харків, Україна)

**ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОСТІ О. СЛІСАРЕНКА-РОМАНІСТА:
ДРУГИЙ ЕТАП (50 – 80-Х РР. ХХ СТ.)**

У статті розглядається другий етап дослідження романістики О. Слісаренка. Аналізуються погляди як вітчизняних науковців, так і вчених діаспори. У різні роки з'являлося чимало повністю або частково присвячених його романній творчості розвідок різного характеру – рецензій, критичних робіт, серйозних літературознавчих студій. У них було окреслено різні шляхи вивчення великої прози О. Слісаренка, проаналізовано ряд важливих аспектів, пов'язаних з авторським стилем, ідейним і проблемним наповненням творів, своєрідністю художньої реалізації авторського задуму.

Ключові слова: проза, роман, суспільно-культурна ситуація, жанр, сюжет, новаторство.

Шкорина Инна Марковна
(Харьков, Украина)

**ИССЛЕДОВАНИЕ ТВОРЧЕСТВА О. СЛИСАРЕНКО-РОМАНИСТА:
ВТОРОЙ ЭТАП (50 – 80-Х ГГ. ХХ В.)**

В статье рассматривается второй этап исследования романистики О. Слисаренко. Анализируются взгляды как отечественных ученых, так и ученых диаспоры. В разные годы появлялось немало полностью или частично посвященных его романному творчеству работ разного характера – рецензий, критических статей, серьезных литературоведческих студий. В них было очерчено разные пути изучения крупной прозы О. Слисаренко, проанализировано ряд важных аспектов, связанных с авторским стилем, идейным и проблемным наполнением произведений, своеобразием художественной реализации авторского замысла.

Ключевые слова: проза, роман, общественно-культурная ситуация, жанр, сюжет, новаторство.

Shkorina Inna
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
(Kharkiv, Ukraine)

**RESEARCH OF THE WORK OF O. SLISARENKO-NOVELIST:
THE SECOND STAGE (50 - 80'S OF THE XX CENTURY)**

The article considers the second stage of the study of O. Slisarenko's novels. The views of both domestic scientists and scientists of the diaspora are analyzed. In different years, there were many investigations devoted entirely to his novel work of various kinds - reviews, critical

works, serious literary studies. They outlined different ways of studying the great prose of O. Slisarenko, analyzed a number of important aspects related to the author's style, ideological and problematic content of works, the originality of the artistic realization of the author's idea.

Keywords: *prose, novel, socio-cultural situation, genre, plot, innovation.*

Творчість О. Слісаренка, зокрема його романістика, становить важливу ланку історії української літератури з огляду на внесок у розвиток її стилістики, жанрової парадигми, проблематики. Відповідно, однією зі складових вивчення тогочасного літературного процесу має стати як аналіз Слісаренкової романістики, так і з'ясування закономірностей її оцінки.

На сьогодні спроби дослідити формування оцінки романної творчості Слісаренка маємо в дисертації Р. Ленди, присвяченій проблемам поетики його творів, в роботах В. Агеєвої, Ю. Лаврісюк, М. Наєнка, ін. Але оскільки об'єктом дослідження в них є вся спадщина письменника, критична рецепція його романів окремо не розглянута. Цей аспект залишається досі не вивченим, хоча, безперечно, заслуговує на увагу науковців. Тому ми матимемо за мету дослідити рецепцію романної творчості Слісаренка в літературознавстві 50–80-х рр. XX ст., домінуючі в ній напрями аналізу та тісний зв'язок спрямованості тогочасних досліджень із суспільно-культурними процесами.

Початком нового етапу вивчення творчості О. Слісаренка можна вважати 1950-ті рр. – час появи перших розвідок учених діаспори. У радянській Україні присвячені йому дослідження з'явилися в 60-ті роки, що було пов'язано зі змінами в суспільно-культурній ситуації, новими можливостями у сфері культури та науки. Щоправда, через деякий час інтерес до творів О. Слісаренка спадає, у 70 – 80-ті рр. знаходимо лише поодинокі розвідки, присвячені його спадщині, зокрема романістиці. Новий сплеск дослідницької уваги до прози О. Слісаренка відбувся вже в 90-ті рр., коли було повернено з небуття цілу низку діячів української літератури та почався процес переосмислення їх спадщини з сучасної точки зору, який триває до сьогодні.

У виданій у Детройті книзі “Розстріляна муза” (1955) торкнувся Слісаренкової творчості Яр Славутич, віднісши романи “Чорний ангел” та “Зламаний гвинт” до творів “назагал цінних та актуальних” [1, с. 94]; наголосивши на їх популярності, на тому, що названі романи “свого часу мали успіх серед читачів” [1, с. 94].

У 1958 р. з'явилася збірка літературознавчих розвідок вченого діаспори М. Оглоблина-Глобенка, де неодноразово згадувалося ім'я О. Слісаренка, наводилися думки про його романістику у контексті української літератури 20 – 30-х рр. У статті “Українська проза 1920 – початку 1930 років” він коротко охарактеризував романи О. Слісаренка “Зламаний гвинт” і “Чорний ангел”. Щодо першого дослідник відзначив, що він є “спробою створити на революційній тематиці детективний роман” [2, с. 118]. Про “Чорного ангела” подано міркування, пов'язані з його часопросторовим виміром: “...чорна польська ніч, одвічна стихія безконечного лісу творять тло для дії роману” [2, с. 118] – та з образом головної героїні, яка “вагається між реальним, “прозаїчним” комуністом – агрономом Артемом Гайдученком і проводирем повстанців Чорним Ангелом, що до нього вона перейнята майже містичним почуттям” [2, с. 118].

У його ж статті “Література підсоветської України” висловлено думку щодо динаміки художніх пріоритетів О. Слісаренка, який “після недовгого захоплення

футуризмом, далеко успішніше виступав у сюжетній прозі” [3, с. 125]. “Чорного ангела”, як і низку Слісаренкових оповідань, дослідник схарактеризував як одну з тогочасних спроб “сюжетних творів, динамічних, із напруженими ситуаціями” [3, с. 125].

На 1963 рік припадає розвідка М. Левченка “Роман і сучасність”, де серед творів 1920 – 1930-х рр. розглянуто два вищезгадані романи О. Слісаренка. Дослідник дивиться на ці твори з ідеологічної точки зору. “Зламаний гвинт” М. Левченко гостро критикує за відсутність “якогось конкретного відтворення боротьби робітничого класу чи бодай відгуку на тогочасне суспільно-політичне життя” [4, с. 42], з одного боку, і “неймовірні пригоди, переодягання, перефарбовування, раптові втечі і випадкові зустрічі” [4, с. 42] як основу сюжету, з другого. Роман “Чорний ангел” оцінено вище, передусім з огляду на проблемно-ідейне навантаження, “спробу поєднати традиційний авантюрний мотив “таємничого винаходу” з конкретними умовами перших років мирного будівництва” [4, с. 55] та намагання письменника “зосередити свою увагу й на ідеологічних проблемах, на розкритті психології героїв” [4, с. 55]. Окреме місце відведено питанню ролі технічної революції в суспільно-політичних процесах. У О. Слісаренка М. Левченко вбачає визнання “хибності абсолютизації техніки” [120:55], протиставивши його твір “Сонячній машині” В. Винниченка.

Подібне зіставлення з романом В. Винниченка знаходимо й у статті І. Дузя “Олекса Слісаренко” (1965), де тематична лінія “Чорного ангела”, пов’язана з винаходом Артема, визначається як така, що “носить гостро полемічний характер” [5, с. 51]. Дослідник намагається окреслити всі основні аспекти роману – стильові, ідейно-тематичні, сюжетно-композиційні, пов’язані з образністю. На його думку, “Чорний ангел” є гостросюжетним твором “про складні шляхи інтелігенції, яка хоче служити народові, у революцію” [5, с. 50]. І. Дузь досить традиційно та політизовано витлумачив образи роману як такі, що уособлюють різні світоглядні системи й громадські позиції. Більш цікавими для нас є його спостереження над композиційними особливостями твору і його поетикою: так, своєрідність композиції І. Дузь вбачає в тому, що твір “будується за принципом наростання інтриги” [5, с. 51]. Два інші романи О. Слісаренка автор слушно вважає “слабшими за своїм ідейним та художнім рівнем” [5, с. 51], дуже коротко окреслює їх зміст і задум, не зупиняючись на безпосередньому аналізі. У цілому І. Дузь оцінює ці два твори позитивніше, ніж більшість дослідників, які або лишали їх поза увагою, або висловлювалися негативно: він вважає, що ці романи “були помітним явищем в українській радянській романістиці” [5, с. 51].

Окреслені в розглянутій статті риси поетики та психологізм “Чорного ангела” ширше проаналізовано І. Дузем у розвідці того ж року “Олекса Слісаренко та його твори”. Інтригу роману він визначив тут як “обумовлену логічністю та загадковістю подій” [6, с. 16], а автора назвав талановитим стилістом, “майстром точної і лаконічної мовної характеристики, стислого пейзажного малюнка, тонким психологом” [6, с. 16]. І. Дузь приділив окрему увагу Слісаренковим пейзажам як семантично насиченому компоненту його творів, що активно сприяє поглибленню психологізму. Він відзначив, що в “Чорному ангелі” пейзаж “завжди імponує настрою, переживанням, психологічному станові героїв” [6, с. 16] і “допомагає глибше зрозуміти характер персонажа” [6, с. 16], що найкраще простежується в образі Марти. На думку дослідника, на окрему увагу заслуговують образи-символи в романі, новаторським моментом у вивченні “Чорного ангела” є й

позитивна оцінка широкого використання “скарбів усної народної творчості” [6, с. 17]. На думку дослідника, великою мірою завдяки цьому “мова роману образна, поетична, пересипана риторичними фігурами та ласкавою іронією” [6, с. 17]. Оцінка інших романів О.Слісаренка у цій статті дуже схематична.

Ю. Мартич у статті “Добридень, Олексю Слісаренку” (1966) визначив як одну з провідних рис прози письменника (і зокрема його роману “Чорний ангел”) те, що він “брав майже неймовірні події і вводив їх у реальний світ. Чи, навпаки, непоказну людину вводив в атмосферу таких напружених ситуацій, що відкривалися нові, не відомі тій людині риси її власного характеру” [7, с. 2]. Також він наголосив на майстерному використанні О. Слісаренком у згаданому романі засобів іронії [7, с. 2].

На 1966 рік припали дві розвідки Л. Сеніка, де було приділено увагу романам О. Слісаренка. У статті “Повернуто читачеві” (рецензії на видання в 1965 р. після довгої перерви добірки Слісаренкових творів), дослідник визначив місце письменника в становленні нової української романістики й оцінив його внесок у збагачення жанрової парадигми української літератури. Так, О. Слісаренко “впевнено опановував синтетичну форму роману” й “чи не перший в українській радянській літературі створив так званий “авантюрний роман”, “спираючись на загальні досягнення літератури” [8, с. 195] та читачькі смаки. Л. Сенік гостро полемізував з вульгарно-соціологічною критикою, яка різко критикувала надмірну сюжетність романів О. Слісаренка та прихованість ідеологічної позиції автора. Стосовно “Зламаною гвинта” він відзначив “схематичне вирішення характерів, промахи в розвитку сюжету, свідомо загостреному” [8, с. 196], але вважав вищезазвані критичні закиди несправедливими. Роман “Чорний ангел” дослідник розглянув детальніше, намагаючись дати цілісну характеристику, визначити вагому роль твору в літературному процесі. На думку Л. Сеніка, “Чорний ангел” свідчить про “поступове опанування письменником складної романічної розповіді” [8, с. 196], яке “тим цінніше, що не було чи майже не було подібних зразків в українській літературі” [8, с. 196]. “Чорного ангела” дослідник визначив як “роман таємниць”, побудований на цікавому матеріалі з життя інтелігенції” [8, с. 196] і наголосив, що автор “щасливо знайшов літературну форму, доступну масовому читачеві, щоб поставити важливі питання сучасності і по змозі дати на них біль-менш вичерпні відповіді” [8, с. 196]. Вчений, хоч і схематично, увів романи О. Слісаренка в контекст тогочасної української романістики, що розвивалася в багатьох напрямках, представлених творами А. Головка, О. Досвітнього, Ю. Смолича, В. Чередниченко, Ю. Яновського.

У статті того ж року “Роман, людина, суспільство” Л. Сенік також приділив увагу спадщині О. Слісаренка. Загалом О. Слісаренка-романіста Л. Сенік відносить до тих авторів 20 – 30-х рр., хто “відкидаючи догматичне та апріорне вирішення життєвих проблем, ставив їх якраз під кутом власних норм і новонароджених літературних закономірностей” [9, с. 86–87]. Він визнає за Слісаренковими романами безперечне новаторство та художню сміливість.

Л. Сенік повернувся до аналізу Слісаренкової творчості у статтях кінця 60-х – поч. 70-х рр.: “Перші романи”, “Людина в праці”, “Про дві романічні концепції людини”, “У пошуках великої прозової форми”. В останній він, зокрема, коротко схарактеризував “Зламаний гвинт” з огляду на сюжетно-композиційну будову, зумовлену детективним характером подій, віднісши цей твір до виробничого роману, де “майже не бралася до

уваги психологія героїв, а читача інтригували головним чином елементи напівдетективного характеру” [10, с. 10]. Таке визначення видається нам надто категоричним, бо задум автора, вірогідно, не обмежувався зовнішніми подіями й передбачав розкриття ряду важливих проблем – і не лише соціальних.

Помітним явищем у літературознавстві стала поява монографії З. Голубевої “Український радянський роман 20-х років” (1967). Поряд з іншими творами предметом аналізу дослідниці стали й романи О. Слісаренка “Чорний ангел” і “Хлібна ріка”, розглянуті з точки зору проблематики й стильової своєрідності. “Чорного ангела” авторка оцінила як роман, у якому “спостерігаємо тенденцію сумлінного добору кожної ситуації, кожного малюнка” [11, с. 170]. Аналізуючи композицію твору, З. Голубева віднесла його до романів з кількома героями й відмітила пов’язану з цим організацію сюжету, коли “на першому плані особиста доля героїв”, а “соціальні, громадські події – лише фон, показаний дуже й дуже загально” [11, с. 193]. На цю особливість вказували й раніше, але З. Голубева першою пов’язала її зі своєрідністю композиції та образної системи твору, і вважала її “новаторською і художньо правомірною” [11, с. 193]. Щодо образів роману дослідниця вказала на властивий романам О. Слісаренка “показ людини і події в єдності” [11, с. 122] і “трактування кохання як підсвідомої сили, що все руйнує на своєму шляху” [11, с. 155]. З. Голубева проаналізувала поетику твору, роль портретів, пейзажів, внутрішніх монологів, позасюжетних елементів композиції, які набувають значення символічних узагальнень.

Аналізуючи роман “Хлібна ріка”, З. Голубева окреслила коло проблем, на яких зосереджує увагу автор, основними з яких є “нові форми спілкування між людьми як у колективі, так і в родині” [11, с. 92], а також “проблема взаємозв’язків міста й села” [11, с. 104]. Вона виділила традиційний для нашої літератури мотив “розмежування в одній родині” [11, с. 128].

У 1969 р. з’явилася стаття сучасника й друга О. Слісаренка Ю. Смолича “Олексій Андрійович Слісаренко”, – передмова до російськомовного видання Слісаренкових творів. Дослідник відзначив виключне новаторство роману “Хлібна ріка”, в якому О. Слісаренко виступив “основоположником того специфічного жанру оспівування праці, який звично іменуємо жанром “виробничого роману” [12, с. 317]. Він звернув увагу на спорідненість роману з повістю “Плантації”, пов’язану з тим, що “праця на землі, хліборобство тематично були ближчі за все Слісаренкові” [12, с. 317]. Найвизначнішим твором О. Слісаренка Ю. Смолич справедливо вважав роман “Чорний ангел”, “відмічений і філософським заглибленням у соціальні процеси, і гостротою психологічного розкриття людських образів” [12, с. 313], який був підсумком авторських художніх пошуків. Досягненням роману, на думку Ю. Смолича, є те, що письменник відходить від штампів у зображенні інтелігенції і “змальовує багатоманіття інтелігентів тих часів – їх мрії і прагнення, їх похибки і помилки, їх обхідні й прямі шляхи” [12, с. 314].

Ю. Смолич присвятив О. Слісаренкові розділ у книзі спогадів “Розповідь про неспокій” (1968), де виклав історію створення “Хлібної ріки”, неточно навівши назву твору. За версією Ю. Смолича, цей “роман про хліборобів” [13, с. 137] автор написав “на парі” з М. Яловим. Наскільки це відповідає дійсності, сказати важко. У спогадах Д. Нитченка – також свідка подій – мова йде про соціальне замовлення: “Одного дня, певно, після вказівок в ЦК партії, викликали до видавництва Слісаренка. <...> Перед письменником поставили пропозицію: написати за два тижні повість чи роман ... на тему своєчасної задачі

хліба державі” [14, с. 86]. Однак, хоча автор подав тоді роман до видавництва, надрукували його лише через два роки після переробок.

У третій книзі спогадів “Розповіді про неспокій немає кінця” (1972) Ю. Смолич коротко проаналізував проблематику та образи “Чорного ангела” й відзначив, що роман підбиває підсумок “авторським пошукам і роздумам – все в тому ж річищі розкриття внутрішнього світу “маленької” людини віч-на-віч з великою епохою” [15, с. 22]. Висловився дослідник і про художні властивості “Хлібної ріки”. На думку Ю. Смолича, цей твір був не стільки “виробничим”, скільки “архісучасним”: “живе слово про нове життя, що вирувало навколо” [15, с. 22], і саме це робить його цінним.

В “Історії української літератури” (у 8 т., 1970) Слісаренковій спадщині приділено мало місця порівняно з творчістю інших письменників. Зокрема, у написаному А. Ковтуненком розділі про прозу 1926 – 1932 років “Зламаний гвинт” і “Хлібну ріку” взагалі не згадано, щодо “Чорного ангела” лише зазначено, що це один із творів, де зображаються “незвичайні пригоди, картини таємничих вбивств, шкідництва, шпигунства тощо” [16, с. 306]. Аналізу художньої специфіки роману, хоча б і стисло, у цій роботі не подається.

У 1978 р. з’явилася колективна праця “Література героїчного діяння”, присвячена українській літературі 1929 – 1934 рр. У розділі про прозу (автор – В. Дончик), розглядався й роман “Хлібна ріка”, у якому дослідник відзначив як позитивну рису те, що тут набувають “більш чи менш докладного зображення родинні стосунки” [17, с. 133]. Він висловив оригінальну думку, що велике значення для героїв романів Слісаренка має настанова на майбутнє, тому мрія для них – “конструктивний елемент їхнього буття і діяння” [17, с. 157].

Спробу визначити місце творів О. Слісаренка в романістиці 20 – 30-х рр. В. Дончик зробив і в книзі “Український радянський роман” (1987). Досліджуючи процеси, пов’язані з побудовою нової парадигми романного жанру в українській літературі, він неодноразово згадує романи “Чорний ангел” і “Хлібна ріка”, вказуючи на їх специфіку та новаторські аспекти. “Хлібну ріку” розглянуто передусім на проблемно-тематичному рівні, у плані відображення кардинальних змін у житті села. Роман “Чорний ангел” розглянуто різнобічніше, з огляду на жанрові характеристики, новаторство в доборі матеріалу, коло питань і конфліктів. Дослідник визначив “Чорного ангела” як “перший соціально-пригодницько-фантастичний роман” [18, с. 106], віднісши його до творів, які торкалися “національно-політичних питань, національної проблеми та її різних конкретно-життєвих виявів” [18, с. 110].

Лише змінами в суспільно-культурній ситуації можна пояснити те, що в першому виданні “Української радянської енциклопедії” в присвяченій О. Слісаренкові статті (1963) (що прикметно – не підписаній), не згадувалося про наявність у його спадщині романів, а в другому виданні у відповідній статті В. Півторадні (1983) романи вже були поставлені в ряд творів, у яких О. Слісаренко “правдиво показав епізоди з часів 1-ї світової та громадянської воєн, класову боротьбу на Україні в 20-х рр.” [19, с. 249]. Звичайно, жанр енциклопедичної статті не передбачав детального аналізу творів, але той факт, що романи нарешті було позитивно згадано поряд з іншими творами О. Слісаренка, можна вважати “офіційним” визнанням їх художньої вартості.

У 1989 р. у збірнику “Письменники Радянської України: 20 – 30 роки” була надрукована велика стаття В. Музики “Олекса Слісаренко”, де досить докладно

розглядалася творчість письменника, зокрема його романістика. Її аналіз дослідник починає зі “Зламаного гвинта”, який розглядає в основному в плані тематики й сюжету, зазначаючи, що “саме в цьому творі письменник продемонстрував своє неабияке вміння будувати закручений пригодницький сюжет” [20, с. 354]. “Хлібну ріку” В. Музика теж схарактеризував коротко, акцентуючи увагу на тематиці твору та соціально-економічних умовах, за яких він був написаний. Роман “Чорний ангел” дослідник аналізує значно детальніше, відзначає динамічність і багатоплановість сюжету, висловлює оригінальні думки щодо образів. Так, аналізуючи образ Артема, В. Музика доходить висновку, що цей персонаж “біографічно близький письменникові” [20, с. 354]. Недоліком роману дослідник вважає епізодичність і схематичність образу Петра Гайдученка, який “багато в чому символічний і значимий” [20, с. 354]. Як найбільше досягнення письменника оцінено те, що він у цьому романі “став вдаватися до тонких психологічних характеристик” [20, с. 355]. Відзначив історик літератури і своєрідність авторського стилю, а також актуальність проблем, які підняв у романі письменник.

Починаючи з 1989 року, неодноразово зверталася до постаті О. Слісаренка В. Агеєва, У статті “Олекса Слісаренко” дослідниця розглянула творчість письменника, у тому числі романну, яку оцінила досить високо, підкресливши, що О. Слісаренко поряд з О. Досвітнім і Ю. Смоличем був “основоположником романного жанру в українській радянській літературі” [21, с. 23]. Щодо “Зламаного гвинта” і “Хлібної ріки” В. Агеєва висловилася коротко, звернувши увагу на тематику й особливості сюжету. Вона відзначила, що “Зламаний гвинт” написано на “досить незвичайному для тогочасної української прози матеріалі” [21, с. 30] з життя Західної Європи, а “Хлібна ріка”, навпаки, розповідає про “зміну сільського побуту” [21, с. 29], і вказала на деякі недоліки творів – схематичність образів, неправдоподібність деяких сюжетних ходів у “Зламаному гвинті”, “заданість конфліктів” [21, с. 29] у “Хлібній ріці”. “Чорного ангела” В. Агеєва зіставила з новелами та повістями О. Слісаренка, виділивши спільні риси: так, головним героєм є “здебільшого сільський інтелігент, “маленька людина”, якій важко визначитися у своїх політичних симпатіях” [21, с. 30]. На думку дослідниці, “Чорний ангел” є твором багато в чому новаторським, автор “намагається зламати усталені канони об’єктивно-реалістичної оповіді” [21, с. 30]; ця настановна є безумовним досягненням твору й виявляється в сюжеті, композиції, образній системі тощо.

На цьому завершився другий етап дослідження Слісаренкової романістики, що засвідчив певну увагу, приділену їй науковцями, неоднозначність тогочасних оцінок. Незважаючи на переважну заідеологізованість розвідок, у них було відзначено показові ознаки романів, закладено підґрунтя для майбутніх досліджень. Рецепція романістики Слісаренка у літературознавстві 50–80-х рр. не була достатньою мірою прокоментована в подальших дослідженнях і залишається перспективним напрямком для подальших розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Славутич Яр. Розстріляна муза: Мартиролог. Нариси про поетів. – К.: Либідь, 1992. – 184 с.

2. Оглоблин-Глобенко М. Українська проза 1920 – початку 1930 років // Зап. наук. т-ва ім. Т.Г. Шевченка. – Т. 167. Оглоблин-Глобенко М. Історико-літературні статті. – Нью-Йорк-Париж-Мюнхен: б.в., 1958. – С. 78–119.
3. Оглоблин-Глобенко М. Література підсоветської України // Зап. наук. т-ва ім. Т.Г. Шевченка. – Т. 167. Оглоблин-Глобенко М. Історико-літературні статті. – Нью-Йорк-Париж-Мюнхен: б.в., 1958. – С. 120–139.
4. Левченко М.О. Роман і сучасність: До проблеми українського радянського роману. – К.: Державне вид-во худож. л-ри, 1963. – 292 с.
5. Дузь І.М. Олекса Слісаренко: Літературний портрет // Рад. літературознавство. – 1965. – № 10. – С. 39–51.
6. Дузь І.М. Олекса Слісаренко та його твори // Слісаренко О.А. Бунт: Роман, повісті, оповідання. – К.: Дніпро, 1965. – С. 3–17.
7. Мартич Ю. Добридень, Олексо Слісаренку: Наші незабутні // Літературна Україна. – 1966. – 25 березня. – С. 2, 4.
8. Сенік Л.Т. Повернуто читачеві: Олекса Слісаренко. “Бунт”: Роман, повісті, оповідання // Вітчизна. – 1966. – № 10. – С. 194–196.
9. Сенік Л.Т. Роман, людина, суспільство // Жовтень. – 1966. – № 4. – С. 83–91.
10. Сенік Л.Т. У пошуках великої прозової форми // Укр. літературознавство. – 1970. – Вип. VIII. – С. 5–12.
11. Голубева З.С. Український радянський роман 20-х років. – Х.: Вид-во Харк. ун-ту, 1967. – 216 с.
12. Смолич Ю.К. Алексей Андреевич Слисаренко // Слисаренко О. Бунт: Повести, рассказы. – М.: Сов. писатель, 1969. – С. 311–318.
13. Смолич Ю.К. Розповідь про неспокій. – К.: Рад. письменник, 1968. – 286 с.
14. Нитченко Д. Від Зінькова до Мельбурну: Спогади // Березіль. – 1992. – № 3. – С. 63–143.
15. Смолич Ю.К. Розповіді про неспокій немає кінця. – К.: Рад. письменник, 1972. – 204 с.
16. Історія української літератури: У 8 т. – К.: Наук. думка, 1970. – Т. 6. – 506 с.
17. Література героїчного діяння: Новий герой в укр. рад. л-рі 1929 – 1934 рр. – К.: Наук. думка, 1978. – 346 с.
18. Дончик В.Г. Український радянський роман: Рух ідей і форм. – К.: Дніпро, 1987. – 429 с.
19. УРЕ: В 12 т. – Вид. 2-е. – К.: Голов. ред. укр. рад. енцикл., 1983. – Т. 10. – 544 с.
20. Музика В. Олекса Слісаренко // Письменники Радянської України: 20 – 30 роки: Нариси творчості. – К.: Рад. письменник, 1989. – С. 329–359.
21. Агеева В. Олекса Слісаренко // Рад. літературознавство. – 1989. – № 4. – С. 23–32.